

Posudek

na disertační práci JUDr. Roberta Kopeckého

"Úprava osobního statusu v právních řádech vybraných arabských států"

Předkládaná disertační práce se zabývá pro českého právníka relativně neznámou oblastí: tím, co autor nazývá „osobním statusem“, přesněji řečeno vybranými otázkami rodinného práva, a to uzavřením a zánikem manželství. Autor si zvolil téma, o němž česká právnická veřejnost nemá buď žádné nebo jen velmi obecné a často zkreslené informace. Výběr tématu hodnotím velmi pozitivně, neboť rodinné právo je právě jednou z mála oblastí, kde nelze očekávat ani v delší perspektivě hmotněprávní unifikaci v širším měřítku a rozdíly mezi jednotlivými právními úpravami nebo celými okruhy práva si ponechávají značný význam. Pokud je pro daný právní poměr určeno na základě kolizních norem jako rozhodné právo islámského státu, často dochází k řadě problémů, spojených s nedostatečnou znalostí a zejména s nedostatečným pochopením příslušné hmotněprávní a případně i procesní úpravy rodinného práva islámského státu. Přitom je třeba si uvědomit, že silné islámské menšiny dnes žijí v řadě evropských států. Již z tohoto hlediska je práce velmi záslužná a předpokládám, že bude publikována.

Záměrem autora, jak píše v Úvodu na s. 5, je podrobné pojednání o úpravě vzniku a zániku manželského svazku podle platné legislativy, přičemž každý dílčí problém bude nejprve uveden exkursem do klasického šariátského práva a poté následován výkladem moderní zákonné úpravy v příslušném státě.

Členění práce je logické a přehledné. Práce je rozdělena do dvanácti částí, včetně Úvodu (I.) a Závěru (XII.), následují resumé v angličtině a seznam použité literatury. Tato práce do určité míry navazuje na autorovu práci rigorózní, je však zaměřena pouze na užší problematiku, a vytváří si tak dostatečný prostor pro hluboký rozbor a jeho zhodnocení. Je zřejmé, že autor získal po ukončení rigorózního řízení (byla jsem jeho konzultantkou) řadu dalších zkušeností, a to jak v oboru práva, tak v oboru dějin a kultury zemí Asie a Afriky v rámci doktorského studia na Filozofické fakultě.

Po úvodní partii, která nastiňuje hlavní záměry práce a osvětluje situaci v islámském světě, následuje II. kapitola zabývající se obecně pojetím osobního statusu v arabských státech. Tento termín – osobní status - je českému právu v autorem vymezeném pojetí neznámý: „status“ znamená postavení a spojení „osobní status“ české právo nezná (pojem „osobní statut“ v mezinárodním právu soukromém znamená rozhodné právo v otázkách spojených s osobou, tedy něco jiného). Autor tento pojem vymezuje jako otázky práva rodinného, dědického a částečně též obchodního (s. 4), v návaznosti na definice v citované literatuře lze však usuzovat, že tento pojem se týká především osoby, a to včetně rodinného a dědického práva, které bývá v našich právních systémech traktováno zvlášť (ke s. 7). K této otázce by se měl autor ještě vyjádřit při ústní obhajobě a také tuto otázku podrobněji rozebrat ještě před tím, než bude práce publikována, tak aby nedocházelo k nedorozuměním při konfrontaci s českou právní terminologií.

III. kapitola je nazvána „Soudobá rodinněprávní legislativa“ a přináší velmi solidní přehled moderních právních úprav v islámských zemích. Autor tuto partii uvádí tím, že v řadě arabských států není zkoumaná oblast dosud v celé šíři uzákoněna s tím, že se dodnes formálně aplikuje ve většině zemí šaría obsažená v tradičních právních kompenciích. Ve výčtu států, které přijaly moderní legislativu, jsem však nenašla dva významné státy: Írán a Izrael. Má další otázka, k níž by se měl autor vyjádřit, tedy směřuje k právní úpravě těchto dvou států: v Íránu, pokud je mi známo, platí občanský zákoník, v Izraeli, pokud je mi známo, existují v oboru rodinného práva zvláštní pravidla pro příslušníky jednotlivých vyznání. Autor uvádí na s. 18, že v ostatních arabských státech nebylo zákonodárství týkající se osobního statusu kodifikováno do jednoho zákona, a proto se nadále aplikuje klasické šariátské právo – jde o tento případ? Myslím, že přehled uváděný autorem by měl uvedené dva státy - oba dost významné - rovněž zahrnovat, nebo alespoň vysvětlit, proč se jimi nezabývá. Pokud jde o

návrh jednotného zákona o osobním statusu, považují jej za velmi zajímavý (ke s. 19) a uvítala bych, kdyby se autor vyjádřil i k perspektivě tohoto návrhu.

IV. kapitola uvádí kolizní normy v oblasti „osobního statusu“, tj. pravidla mezinárodního práva soukromého, určující rozhodné právo, které má být v daném případě aplikováno. Rozhodujícím kritériem je zde, jak se zdá, klasicky státní příslušnost, s určitými výjimkami. Tuto partii zvláště oceňuji, je zřejmé, že v oblasti kolizní nejsou mezi úpravami různých právních systémů tak markantní rozdíly, jako je tomu v právu hmotném. V. kapitola je věnována pojetí manželství, VI. kapitola se zabývá zasnoubením. VII. kapitola je zaměřena na rozbor smlouvy o uzavření manželství. Smluvní pojetí se již v řadě otázek výrazně odlišuje od pojetí manželství v euroatlantických právních systémech. VIII. kapitola uvádí překážky uzavření manželské smlouvy, IX. kapitola vymezuje formality a účinky uzavření manželské smlouvy.

Pro českého posuzovatele má nepochybně význam X. kapitola, která se zabývá otázkou smíšených manželství. Tak jako ve vztahu k předchozím kapitolám, i zde se nabízí otázka, zda nejsou některá řešení islámského práva natolik odlišná od našeho právního pojetí, že by účinky aplikace těchto předpisů opravňovaly použití výhrady veřejného pořádku. Např. jde o otázku dědění nemuslimské manželky po muslimském manželovi. V případě, že by dědictví české vdovy po muslimském manželovi bylo projednáváno před českým soudem, podle § 17 zák. o mezinárodním právu soukromém a procesním (ZMPS) by bylo použitelné právo státu, jehož byl zůstavitel příslušníkem v době smrti, tedy právo některého islámského státu. Je otázkou, zda by omezenost dědění ve vztahu k této exmanželce, české občance, *in concreto* nebyla případně důvodem pro vznesení výhrady veřejného pořádku ve smyslu § 36 ZMPS (ke s. 89)? Otázka výhrady veřejného pořádku je samozřejmě „cítit ve vzduchu“ i v dalších souvislostech, výše popsaných, např. pokud jde o zákaz sňatku muslimky s jinověrcem (ke s. 68): pokud by tato muslimská žena hodlala uzavřít manželství s českým občanem jiného než muslimského vyznání v ČR, jak by měl český úřad postupovat (§§ 19 a 36 ZMPS)? Byla by zde výhrada vůči aplikaci práva podle státní příslušnosti ženy na místě?

XI. kapitola se zabývá zánikem manželství. I v této souvislosti se nabízí otázka konfrontace s euroatlantickým právem: jde zejména o to, jak u nás posuzovat *taláq*. Z odborné literatury, především francouzské a belgické, vím, že dochází v posledních letech k určitému posunu směrem k pozitivnějšímu hodnocení a snaze o respektování odlišné právní

kultury. K pochopení zahraničních právních řádů je potřebná hlubší znalost, nelze nějaký institut paušálně odsuzovat pouze proto, že našemu právnímu pojetí je vzdálený. To se již také daří – v některých státech, kromě uváděných též v Německu, byla publikována řada prací na toto téma. Nabízí se tedy konfrontace, kterou lze jistě očekávat při řešení konkrétního případu před českým soudem, zejména při posuzování možnosti aplikace ustanovení islámského práva, která neznamení úplnou rovnost muže a ženy: na první pohled jsou taková ustanovení v rozporu s naší Listinou základních práv a svobod, resp. s Úmluvou o lidských právech a dalšími instrumenty, které deklarují rovnost pohlaví, nediskriminaci, atd. Osobně se domnívám, že je třeba přihlížet ke konkrétním okolnostem a nelze vznášet výhradu veřejného pořádku bez dalšího. Zajímalo by mne, zda se autor v rámci svého působení v praxi setkal s řešením takové otázky před českými soudy, zda existuje nějaká relevantní judikatura (osobně mi není známa). Práci uzavírá XII. kapitola, Závěr, v němž autor poukazuje na trend spojení islámské tradice s moderními prvky (s. 149) – při ústní obhajobě by bylo vhodné uvést konkrétní příklady.

Práce je napsána kultivovaně, s přehledem a znalostí věci, používá především literatury zahraniční, neboť v českém prostředí je prací průkopnickou. Nespornou výhodou autora je znalost arabštiny a specializace v oboru arabistiky, a tedy i schopnost pracovat přímo s originály. Mé otázky kvalitu práce nijak nesnižují, jsou naopak vedeny snahou přispět k pozitivní úpravě práce ještě před její publikací.

Předloženou disertační práci doporučuji k ústní obhajobě a navrhuji, aby po úspěšné obhajobě byl JUDr. Robertovi Kopeckému přiznán titul Dr.

Prof. JUDr. Monika Pauknerová, CSc.